

FOLKNER ÖMÜRÜ

həyat və yaradıcılıq salnaməsindən ştrixlər

(Əvvəli ötən sayımızda)

10 noyabr. Folknerin peşəkar təyyarəçi olan kiçik qardaşı Din təyyarə qəzasında həlak olur.

Tərcüməçidən: Bu, təsadüf nəticəsində baş verən ağır təyyarə qəzası olsa da, hər halda, istər-istəməz düşünməli olursan: Folknerin özünün bunu necə sərhət etməsindən asılı olmayaraq, görəsən, onun "Avessalom, Avessalom!" kimi ciddi bir əsəri qəfil-dən kənara atıb öz həyatını riskə qoyan təyyarəçilər barədə tez-tələsik roman quraşdırması həqiqətənmə təsadüf idi?!

Dekabr. Hollivudun digər bir şirkəti ilə, özü də daha sərfəli şərtlərlə müqavilə bağlayan Folkner qazanc xatirinə iki il Kaliforniyada çalışmalı olur.

1936

Yanvar. "Avessalom, Avessalom!" üzərində gərgin iş, nəhayət ki, başa çatır və kitab nəşriyyata göndərilir, lakin bu vaxt "Rendom Haus" Smitlə Haasin sahiblik etdiyi şirkəti alır; həmin vaxtdan etibarən Folkner yaradıcılığının nəşr hüququ bu iri nəşriyyatın ixtiyarına keçir, "Avessalom, Avessalom!" romanı da oktyabrda məhz bu nəşriyyatda çap olunur. Dekabrda Folkner R.Haasa (indi artıq "Rendom Hauz"un əməkdaşı olan öz köhnə dostuna) Vətəndaş müharibəsindən bəhs edən gələcək kitabını - müharibə mövzusunda yazdığı silsilə hekayələrdən ibarət "Məğlubedilməzlər"i təklif edir.

1937

Yay. "Məğlubedilməzlər"i bitirən yazıçı sentyabrda Hollivuddan Oksforda qayıdır, tezliklə də yeni əsərini başlayır - bu, paralel şəkildə iki müxtəlif stijet xəttinə malik olan "Əgər səni unutsam, ey Yerusəlim" (sonrakı adı - "Yabanı palmalar") romanı idi. Oktyabr-noyabr aylarını Nyu-Yorkda keçirən yazıçı burada öz köhnə dostu Şervud Andersonla əvvəllik münasibətlərini təzədən qaydaya salır.

Tərcüməçidən: Şəxsi həyata müdaxilə cəhdlərini yolverilməz hesab edən, belə cəhdlərə qarşı həmişə sərət reaksiyası ilə seçilən Folkner, başqalarına münasibətdə də şəxsiyyət məsələsini qabartmağın qəti əleyhdarı olmuşdu. Hətta yüksək qiymətləndirdiyi Dostoyevskidən söz düşəndə belə, "Mən onu tanıyıram, barəsində də heç nə deyə bilmərəm; mən "Karamazov qardaşları"nı tanıyır və bu haqda danışa bilərəm" tipli fikirlər söyləmişdi. Yazıçının özünə yanaşması da, təxminən, elə bu cür idi - "mən yalnız gördüyüm işləri nəzərdə tuturam, mən kimliyimin, neçiliyimin bura dəxli yoxdur" - deyirdi. Gənc ikən dostlaşdığı və bir nasir kimi yetişməsində, heç şübhəsiz ki, ciddi rol oy-

namış Şervud Andersonla bağlı suallara da müxtəlif auditoriyalar qarşısında həmişə böyük həvəslə cavab verir və aralarında təsadüfən baş vermiş məlum incikliyə aydınlıq gətirirdi. Folkner gözəl bir insan kimi qiymətləndirdiyi ustadının yaradıcılıq faciəsini belə izah edirdi ki, əsl ihlamla yazdığı ilk kitabından sonra Şervud gərək yazmağın daşını ataydı və əgər belə etsəydi, ədəbiyyat tarixində çox böyük yazıçı kimi qalacaqdı; sonrakıları yazmaqla o, ilk kitabda əldə etdiyi zirvədən enməyə, ilk kitabın qazandırdığı uğurları itirməyə başladı. Və Folkner bunu dostunun yeganə səhvi, həmçinin onun şəxsi faciəsi sayırdı. Oxşar münasibət, daha doğrusu, Heminquycylə aralarında yaranan narazılıq da, təxminən, belə bir anlaşılmaqlıq üzündən baş vermişdi və Folkner dəfələrlə izah etməyə məcbur qalmışdı ki, bu fikirlər yazıçının şəxsiyyətinə deyil, yalnız və yalnız yaradıcılığına aiddir.

1938

Fevral. Folkner Amerika Yazıçılar Liqasının sədrinə aşağıdakı məzmununda bəyanat ünvanlayır:

Amerika Yazıçılar Liqasının sədrinə

Frankonun və faşizmin bəzi qəribə fikirləri kimi mənə qanuni dövlət təşkilatının hər hansı şəkildə pozulmasının əleyhinə çıxır və respublika İspaniyası xalqına qarşı ağız zərəkəlikdən hiddətləndiyimi bildirirəm.

Uilyam Folkner

Tərcüməçidən: 1938-ci il fevralın 1-də Amerika Yazıçılar Liqasının sədri Donald Oqden Stüart (1894-1980) ABŞ yazarlarına iki məsələ ilə əlaqədar rəsmi sorğu göndərir: "Siz Frankonun və faşizmin lehinə, yoxsa, əleyhinəsiniz?" və "Siz qanuni hökumətin və respublika İspaniyasının lehinə, yoxsa, əleyhinəsiniz?" 418 yazıçı (o sıradan da Folkner) respublika İspaniyasını dəstəklədiklərini, faşizmin qəti əleyhdarı olduqlarını bildirmişdilər və onların cavabları 1938-ci ilin mayında ayrıca kitab şəklində çap olunmuşdu.

15 fevral. "Məğlubedilməzlər" kitabı (ayrıca povest kimi deyil, hekayələr toplusu şəklində) çapdan çıxır; iyunda isə Folkner "Yabanı palmalar" romanını bitirib, əlyazmanı nəşriyyata göndərir.

15 dekabr. R.Haasa məktubunda Folkner Snoupslar haqqında yazacağı trilogiyanın planını ətraflı şərh edir; üstündən iki ay keçmiş - 1939-cu ilin fevralında artıq yeni romanın (Snoupslar haqqında trilogiyanın ilk romanı olan "Qəsəbə'nin") 215 səhifəsini bitirdiyini ona böyük ruh yüksəkliyi ilə xəbər verir.

1939

18 yanvar. Folkner Amerikanın Milli Ədəbiyyat və İncəsənət İnstitutuna üzv seçilir.

19 yanvar. "Yabanı palmalar" çapdan çıxır və qısa müddətdə Folknerin indiyədək yazdığı kitabların ən oxunaqlısına çevrilir.

Apreldə verdiyi bir müsahibədə Folkner hələ 15 il əvvəl Yeni Orleanda yazmağa başladığı üçüncü roman üzərində gərgin işlədiyini bildirir.

Yayda ABŞ-in məşhur "Kenyon Reviyev" dərgisi görkəmli ədəbiyyatşünas O'Donnellin araşdırmasını - Folkner yaradıcılığının dərki istiqamətində o vaxtdakı ilk ciddi yazı sayıla biləcək "Folknerin mifologiyası" sərəfəhəli məqaləsini dərc edir.

1940

31 yanvar. Folknerin, həmçinin qardaşlarının dayəsi olmuş zənci qadın Karolina Barr vəfat edir. Hədsiz dərəcədə sevdiyi qadının xatirəsinə yazıçı özünün "Düş, Moisey" adlı kitabını ithaf edir və mayda R.Haasa yazdığı məktubda həm bu kitabın, həm də "Oğrular" romanının geniş planını açıqlayır.

1 aprel. Snoupslar haqqında trilogiyanın ilk romanı - "Qəsəbə" çapdan çıxır.

Yaz və yay aylarında növbəti dəfə maddi sıxıntılarla üzlaşan yazıçı daha sanballı qonorar axtarışıyla jurnallara xeyli hekayə yazıb göndərir.

1941

May. Folkner bütün vaxtını dayəsinin xatirəsinə həsr etdiyi "Düş, Moisey" romanını yazmağa sərf edir. Gərgin iş ilin sonuna qədər davam edir, ancaq düz bir ildən sonra - 1942-ci ilin mayında nəşr olunan kitab yazıçıya heç bir uğur gətirmir, üstəlik, həmin müddətdə yazıçının maddi vəziyyəti dözülməz həddə çatır.

1942

İyul. Ağır günlər keçirən yazıçı özünü daha sərfəli iş tapmaq ümidi ilə yenidən Hollivuda üz tutur, Uorner qardaşlarının şirkətilə 7 illik müqavilə bağlayıb dərhal işə girmişdir. Lakin müqaviləyə yarımçıq xitam verildiyi 1945-ci ilə qədər 17 ssenari yazsa da, əksəriyyəti elə ssenari şəklində də qalır, onların əsasında heç bir film çəkilir.

1943

Yaz. Rejissor Q.Hatvey ssenari yazmaq üçün Folknerə maraqlı ideya təklif edir: guya Birinci Dünya savaşı zamanı İsa (Xristos) zühür edir və cəhəddə həlak olur; onu naməlum əsgər qəbrində dəfn edirlər. Məhz bu ideya Folknerin şüurunda sonralar yazacağı "Pritca" romanının əsasını qoyur.

1944

Müxtəlif təklif və sifarişlər arasında tərdüdü edən, bəzilərini işə yerinə yetirmək məcburiyyətində qalan, bu səbəbdən vaxt-sırı Hollivuda gedib-gələn Folkner fevralda Heminqueyin "Ya var, ya yox" romanının ssenarisi üzərində işə başlayır.

(Davamı gələn sayımızda)

Hazırladı:
Məhir N. QARAYEV

